

Varstvo narave, Gorska straža in planinci

✍ Nada Praprotnik

Lani je minilo petdeset let od ustanovitve Gorske straže. Obletnica je šla mimo skoraj neopazno. Spomnili so se je samo gorski stražarji pri Planinskem društvu Ljubljana Matica, ki so se maja leta 2004 srečali na Rožniku.

Planinci v središču naravovarstvenih prizadevanj

Planinci so bili že od vsega začetka v središču naravovarstvenih prizadevanj pri nas. Slovensko planinsko društvo (SPD), ustanovljeno leta 1893, je že zelo zgodaj začelo opozarjati na ogroženost gorskega cvetja. Tako je leta 1898 kranjskemu deželnemu zboru »podalo obširno poročilo o svojih opazovanjih, po katerih se more soditi, da preti najkrasnejši cvetki naših planin, to je planiki, sčasoma popolno izmrtje, ker dobička željni domačini in tudi tujci pohajajo na naše planine, ki nabere po cele koše planik, večinoma seveda s koreninami, katere potem za drag denar letoviščnikom in raznim društvom prodajajo ... Če se bo pustilo vse to še nadalje, tedaj se pač sme trditi, da sčasoma o planikah na Kranjskem ne bo niti govora več.« Tako so leta 1898 na Kranjskem zavarovali planiko in blagajev volčin, na Štajerskem pa le planiko; na Goriškem so jo zavarovali že leta 1896. Leta 1899 je Planinski vestnik poročal o prvi (in še do danes verjetno izjemni) kazni zaradi kršenja zakona: »Radi ruvanja planik je bil kaznovan, menda na Kranjskem prvi, Janez Re-

kar, po domače ‚Roža in Jaga‘ iz Mojstrane. Okrajno glavarstvo radovljiško ga je obsodilo na 6 ur zapora.«

Ustanovitev Gorske straže

Leta 1954 je bila na pobudo dr. Angele Piskernik (1886–1967) ustanovljena Gorska straža (GS). Znana botaničarka in naravovarstvenica je bila tedaj referentka za varstvo narave pri Zavodu za spomeniško varstvo Socialistične republike Slovenije. Ime je povzela po nemški poklicni organizaciji Bergwacht, ki se je ukvarjala z gorsko reševalno službo in hkrati tudi z varstvom zavarovanega planinskega cvetja. Kršilce so lahko kaznovali na kraju samem! Po prvotni zamisli A. Piskernik naj bi bila naša GS samostojna organizacija za varstvo narave, ki bi imela tudi pooblastila za kaznovanje kršilcev. Osnovni namen je bil, »da vzgaja državljane v pravilnem odnosu do narave in prepreči pustošenje«. Vendar naša GS praznaprav ni nikoli imela uradne narave in upravnih pooblastil. Prvi korak je bila ustanovitev Koordinacijskega odbora GS, v katerem so bili Zavod za spomeniško varstvo, Planinska zveza Slovenije, Zveza tabornikov, Lovska zveza, Ribiška zveza, Turistična zveza in Zveza hortikulturnih društev. Oblikovali so tudi poglavitne naloge GS:

- pošiljati na teren posebne skupine, ki seznanjajo izletnike s predpisi oblasti o zaščiti narave, jih opozarjajo na vse nepravilnosti ter jih poučujejo o varstvu naravnih lepot;

Angela Piskernik

- preprečevati prekrške proti zakonitim predpisom in hujše primere prijavljati pristojnim organom;

- izdajati strokovno in propagandno literaturo o varstvu narave oz. sodelovati pri izdajanju le-te;

- postavljati opozorilne in propagandne napise ob poteh, v hotelih, na avtobusih in železniških postajah in po planinskih domovih;

- pomagati ob nezgodah in še posebno Gorski reševalni službi pri obveščanju o nesrečah.

Gorska straža v okviru PZS

Kot organizacijska dejavnost je GS najprej zaživela pri Zvezi tabornikov Slovenije. Šele nekaj let pozneje pa so GS formalno ustanovili tudi pri Planinski zvezi Slovenije. Najprej je delovala pri Mladinski komisiji, šele leta 1961 so ustanovili posebno Komisijo za varstvo narave in Gorsko stražo. Leta 1969 je GS pri PZS imela 1500 članov, pri Zvezi tabornikov pa 400 in 200

izprašanih lovskih čuvajev, ki so bili tudi gorski stražarji. Planinske organizacije so iz GS postopno razvile posebno dejavnost oziroma posebno obliko vzgojnega dela na področju varstva narave. V Pravilih za delovanje planinskih organizacij na področju varstva narave iz (daljnega) leta 1975 je zapisano: »V okviru planinskih organizacij deluje Gorska straža kot posebna oblika vzgojnega dela na področju varstva narave. Naloga njenih pripadnikov je, da s pozitivnim zgledom, s propagando ter s posamičnimi in skupinskimi akcijami, predvsem pa z metodo prepričevanja, vzgojno vplivajo na planince in druge obiskovalce gora, jih opozarjajo in navažajo k ravnanju, ki je v skladu z načeli spoštovanja naravnih vrednot in varstva narave. Pripadnost Gorski straži je častna in prostovoljna planinska obveznost. Vsak gorski stražar se moralno zavezuje, da bo aktivno opravljal vzgojno nalogo in da bo v vseh pogledih vzoren planinec.«

Pripadnik GS lahko postane vsak planinec, ki je dopolnil 16 let in opravil specializiran tečaj, na katerem se je seznanil z osnovnimi naravnimi zakonitostmi, s kamninami, z rastlin-

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
Komisija za varstvo narave in GS

Izletniki — opozarjamo vas, da je

NARCISA zavarovana rastlina

(Uredba o zavarovanju redkih rastlinskih vrst
Uradni list LRS števil. 23 leto 1947 in dopolnilo
te uredbe iz leta 1949) in je zato

prepovedano vsako trganje, izkopavanje in prodajanje tega cvetja!

**Za sodelovanje pri izvajanju varstva narave se vam
lepo zahvaljujemo.**

Preproga pogačic na Luknji Marjan Bradeško

stvom in živalstvom ter varstvom narave v gorskem svetu, kajti eden izmed osnovnih namenov planinstva je spoznavanje in čim globlje doživljanje narave. Po uspešno opravljenem izpitu gorski stražar dobi izkaznico. Zunanje znamenje njegove pripadnosti je ovalna značka, na kateri je svetlo modra gorska silhueta na temno modrem ozadju. Pred silhueto so temno modra cvetova clusijevega svišča in beli črki GS.

V letu 1974 je Komisija za varstvo narave in GS na Uskovnici organizirala prvi tečaj za inštruktorje predmeta Poznavanje in varstvo narave. Ti so po opravljenem izpitu usposobljeni za predavanja na vseh stopnjah planinskega izo-

braževanja. Gorska straža pri nekaterih planinskih društvih deluje še danes in je preživela predvsem kot posebna oblika vzgojnega dela na področju varstva narave. Pomemben je vzgojni pomen, saj se pravzaprav vzgoja na področju varstva narave in okolja začne pri odvrženem papirčku in utrpani cvetlici. Na tem drobnem temelju so pol stoletja gradili naši gorski stražarji in mnogim obiskovalcem gora privzgojili spoštljiv odnos do narave. To pa je uspeh in hkrati tudi cilj Gorske straže.

Viri:

Lavrič, B., 1969: Nekaj o Gorski straži. Varstvo narave 6: 143-148.

Lesica Koleša, S., 2004: Srečanje ob jubileju Gorske straže. Planinski vestnik 7-8: 92.

Piskernik, A., 1955: Gorska straža. Varstvo spomenikov 5. 1953/54, str. 170.

Piskernik, A., 1963/64: Iz zgodovine slovenskega varstva narave. Varstvo narave 2-3, str. 59-70.

Praprotnik, N., 1986: Bila je nestorka slovenskih naravoslovcev. Ob 100-letnici rojstva dr. Angele Piskernikove. Planinski vestnik 8: 362.

Radi smo radio...

Trudimo se za pravičnost in resnico.

Robert Božič, voditelj

V planinski oddaji Doživetja gora in narave mu lahko prisluhnete vsak četrtek ob 10:15. Na Radiu Ognjišče.

Radio Ognjišče, Trubarjevo 11, Koper, foto: Izidor Šček